

FIIA 14/2015

COMMENT

Bart Gaens
Vanhempi tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Anteeksipyyntöjä ja lepyttelyä > Japani tasapainoilee toista maailmansotaa koskevissa virallisissa lausunnoissaan

Japanin pääministeri Shinzo Abe piti odotetun puheenvuoron toisen maailmansodan päättymisen 70. vuosipäivän kunniaksi. Pragmaattisena johtajana Abe pyrkii varmistamaan omien kansalaistensa kannatuksen ja Yhdysvaltain tuen samalla kun hän koettaa välttää diplomaattisia kahnauksia Kiinan ja Etelä-Korean kanssa.

Historia hiertää Itä-Aasian maiden välisiä suhteita vielä 70 vuotta toisen maailmansodan päättymisen jälkeen. Tätä kuvasti sekin, miten Shinzo Aben puheenvuoro herätti jo etukäteen levottomuutta. Sodan muistot vaikuttavat kansainvälisiin suhteisiin. Japaniin pudotettujen atomipommien aiheuttama tuho on jättänyt pysyvän arven japanilaisten identiteettiin ja luonut maahan voimakkaan uhrimentaliteetin.

Oma roolinsa on myös sillä, että sodan häviämisestä huolimatta Japanin sodanjälkeinen aika edusti monessa suhteessa jatkuvuutta sotaa edeltäneeseen aikaan. Keisari sai pysyä valtaistuimellaan, keisarilliset instituutiot jatkoivat toimintaansa ja monet sodanaikaiset poliitikot olivat merkittävässä tehtävässä myös sodan jälkeen.

Monet japanilaiset katsovat, etteivät Japanin sodanaikaiset toimet eronneet muiden sotaan osallistuneiden maiden, kuten läntisten siirtomaavaltojen, toimista. Tärkeä osa on myös sillä, että Japanin historianopetus tarkastelee sotaa liian kapeasta näkökulmasta.

Kiina ja Etelä-Korea puolestaan toistavat omaa kantaansa, jonka mukaan Japani ei ole esittänyt sodanaikaisista teoistaan riittävästi anteeksipyyntöä, tai että sen esittämät pahoittelut eivät ole olleet

vilpittömiä. Kiinan ja Etelä-Korean poliitikot pyrkivät usein pönkittämään omaa suosiotaan ja maiden sisäistä yhtenäisyyttä esittämällä Japanin perivihollisena. Pääministeri Aben he näkevät arkkikonservatiivina, joka haluaa militarisoida Japanin uudestaan.

Japanilaisvastaisuus on sekä Kiinassa että Etelä-Koreassa keskeinen osa kansallista poliittista ajattelua. Etenkin Kiinassa Japanin uhkaa korostava kansallismielinen propaganda ja poliittinen retoriikka ovat korostuneet Kiinan omien alueellisten valtapyrkimysten myötä. Tämä on esteenä syvällekyväälle sovitteluprosessille, ja niin historian tapahtumat pysyvät diplomaattisten suhteiden keskiössä.

Alueen maat ovat joka tapauksessa hyvin riippuvaisia toisistaan. Kiina tarvitsee japanilaisia sijoituksia ja tarjoaa vuorostaan Japanin teollisuudelle valtavan markkina-alueen. Kiinalaisturistien joukot taas tuovat Japanin taloudelle kaivattua piristystä. Maiden väliset suhteet ovat jopa parantuneet viime kuukausina, ja Kiinan presidentin Xi Jinpingin ja Japanin pääministeri Aben välille on suunniteltu tapaamista loppuvuodelle.

Kun ottaa huomioon kaiken edellä sanotun, ei ole ihme, että Aben puhetta odotettiin suurella mielen-

kiinnolla. Kaiken kaikkiaan Aben puheenvuoro oli tarkoin harkittu ja hienovaraisesti muotoiltu, mutta myös monitulkintainen. Puheen tärkeimmässä kohdassa Abe vahvisti kahden aiemman pääministerin Tomiichi Murayaman ja Junichiro Koizumin viralliset anteeksipyynnöt vuosilta 1995 ja 2005, joissa Japani esitti ”hartaan anteeksipyynnön” ja ilmaisi ”syvää katumusta”.

Abe itse käytti ilmauksia kuten ”syvä suru” ja ”ikuinen, vilpittön suruvalittelu” ja kertoi Japanin tuntevan syvää katumusta sodasta. Hän lisäsi, että Japani ei tule enää koskaan käyttämään sotaa tai aggressiota kansainvälisten kiistojen ratkaisukeinona, ja että maa on hylännyt siirtomaavallan ikuisiksi ajoiksi.

Abe ei kuitenkaan esittänyt uutta nimenomaista anteeksipyyntöä. Lisäksi hän antoi rivien välissä ymmärtää, että Japani on esittänyt jo riittävästi pahoitteluja ja että japanilaisten ei pitäisi joutua toistamaan anteeksipyyntöjä sukupolvesta toiseen.

Aben puhe oli hienovaraista tasapainoilua. Pääministerin oli miellyttävä kotiyleisöä, etenkin oman liberaalidemokraattisen puolueensa edustajia. On hyvä muistaa, että Aben hallitus uudistaa parhaillaan Japanin turvallisuuspolitiikkaa

---

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

---

(09) 432 7000

Fax

---

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

ja tavoittelee maalle vahvempaa sotilaallista pelotetta, läheisempää yhteistyötä Yhdysvaltain kanssa sekä itsenäisempää kansainvälistä roolia. Tämä kaikki tapahtuu ”proaktiivisen pasifismin” nimissä.

Puhe oli tietenkin suunnattu myös ulkomaille. Yhdysvallat on painostanut Japania, jotta tämä ei lisäisi entisestään jännitteitä lähi-alueellaan. Kiina ja Etelä-Korea taas ovat vaatineet Japania uusimaan aiemmat anteeksipyyntöt.

Abe myönsi, että hänen lausuntonsa oli tarkoitus miellyttää mahdollisimman monia. Konservatiiviselle kotiyhteisölle tarjoihin viesti siitä, että Japanin ei ole syytä joutua ikuisesti pyytelemään anteeksi. Samalla Abe kuitenkin vahvasti vanhat anteeksipyyntöt ja käytti niistä eräitä tärkeimpiä ilmauksia, vaikkakin hieman toisin muotoiltuna.

Lausunto oli rakennettu siten, etteivät Kiina ja Etelä-Korea saisi aihetta tuomita sitä tyystin. Kiina kuitenkin kritisoi Abea siitä, että hän väisteli vaikeita kysymyksiä. Kiinalaismedia moitti Aben puhetta vesitetyksi, mutta totesi toisaalta että puhe ei sen enempää parantanut kuin heikentänyt maiden välisiä suhteita. Etelä-Korean presidentti Park Geun-hyen kommentoi Aben puhetta niukkasanaisesti ja sanoi toivoneensa siltä paljon enemmän.

Kaikkiaan Aben puheenvuoro osoittaa, miten hän on konservatiivinen mutta hyvin pragmaattinen poliitikko. Abe toi esiin henkilökohtaisen näkemyksensä Japanin menneisyydestä ja tulevaisuudesta, mutta pyrki myös pitämään oven auki suhteiden parantamiselle Kiinan ja Etelä-Korean kanssa.

Lopullista sopua historian haavoista Abe ei puheellaan tavoita. Sen aikaansaamiseksi Japanin olisi ensimmäiseksi tarkasteltava omaa historiaansa kriittisemmin. Pääministerin puheenvuoron valmistelutyössä mukana ollut tutkijoiden, liikemiesten ja toimittajien neuvoantava paneeli huomautti, että Japanin olisi ehdottoman tärkeää syventää ymmärrystään historian tapahtumista.

Kiinan ja Etelä-Korean olisi puolestaan tultava Japania vastaan ja lopetettava Japanin panettelu. Lisäksi pysyvän sovun aikaansaaminen edellyttää jatkuvaa vuoropuhelua, alueellista talous- ja turvallisuusyhteistyötä sekä ruohonjuuritason kanssakäymistä.